

Jaarverslag 2019

Vereniging voor Milieurecht

Artikel 2 van de statuten

'De vereniging heeft ten doel het bevorderen van de belangstelling voor en de beoefening van het milieurecht in de ruimste zin des woords, alsmede van de studie van juridische en maatschappelijke vraagstukken en verschijnselen in het algemeen, voor zover die betrekking hebben op of van betekenis kunnen zijn voor de kennis en de ontwikkeling van het milieurecht.'

Het **bestuur** bestond in 2019 uit de volgende leden:

Kars de Graaf - voorzitter
hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen

Wilco de Vos - vice-voorzitter
coördinerend juridisch adviseur, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Valérie van 't Lam - secretaris
advocaat (counsel) Stibbe, geassocieerd medewerker Universiteit Utrecht

Joost Rutteman – penningmeester (*afgetreden 14 mei 2019*)
advocaat Habitat advocatenkantoor

Harm Dotinga – penningmeester (*benoemd per 14 mei 2019*)
Jurist bij Vogelbescherming Nederland

Chris Backes
hoogleraar omgevingsrecht, Universiteit Utrecht

Cathine Knijff
advocaat Legal & Compliance Department, Tata Steel

Corinne van Neerven
senior juridisch beleidsadviseur, DCMR Milieudienst Rijnmond

Lucas Oost Lieveense (*afgetreden 14 mei 2019*)
eigenaar Digitale Checklisten

Marleen Velthuis (*benoemd per 14 mei 2019*)
advocaat bij NautaDutilh N.V.

Maarten Verhoeven (*benoemd per 14 mei 2019*)
senior rechter LDCR/Rechtbank Oost-Brabant

Jonathan Verschuuren
hoogleraar internationaal en Europees milieurecht, Universiteit van Tilburg

Bureau

De vereniging heeft twee medewerkers in dienst:

Natasja Teesing bureausecretaris
Els Kolling administratief medewerker

Met dank aan:

Van der Feltz advocaten en Stibbe voor hun financiële steun.

Voorwoord

De vereniging is een kennisnetwerk voor milieu-, water- en natuurbeschermingsrecht. Ons ledenaantal is in 2019 licht gestegen. Onze bijeenkomsten zijn toegankelijk voor zowel onze leden als niet-leden. Ook is in 2019 meer aandacht besteed aan jonge professionals, zodat ze elkaar beter kunnen vinden tijdens de bijeenkomsten. Het bestuur bedankt alle betrokkenen voor het bijdragen aan de inhoud van onze bijeenkomsten.

In 2019 organiseerde de vereniging negen bijeenkomsten over actuele onderwerpen in het vakgebied.

- In het vroege voorjaar sprak Sanne Akerboom over haar juridisch-politicologisch proefschrift over het onderwerp 'Between public participation and energy transition: the case of wind farms'.
- Op 21 maart vond de jaarlijkse VMR Actualiteitendag plaats in de Geertekerk (Utrecht) met een groot aantal deelnemers. Dertien deskundigen informeerden de deelnemers over actuele ontwikkelingen op het gebied van onder meer bestuurs(proces)recht, wabo en omgevingsvergunning voor milieu, REACH, handhaving, afval, natuurbeschermingsrecht, en veehouderij en gezondheid. Twee enthousiaste promovendi, Lolke Braaksma en Wybrand van der Meulen van de Rijksuniversiteit Groningen, presenteerden hun onderzoek tijdens een postersessie. Ook vond tijdens deze dag de uitreiking plaats van de VMR Scriptieprijs 2019. De prijs werd gewonnen door **Tim Hoogenberk**. Zijn scriptie 'Saving Forests with Smart Contracts, Implementing the REDD+ mechanism under the Paris Agreement with blockchain-enabled smart contracts' is te vinden op de website van de VMR.
- Tijdens de VMR Leergang Afval op 11 april is diepgaand gesproken over de Europese en nationale ontwikkelingen in het afvalrecht en de betekenis van dat begrip bij de ontwikkeling naar een circulaire economie.
- Op 14 mei organiseerde de VMR een themabijeenkomst over het onderwerp participatie voor en na besluitvorming en over de inzetbaarheid van burgers bij de monitoring van milieugevolgen.
- De leden van de VMR en van de Nederlandse Vereniging voor Energierecht ontmoetten elkaar op 18 juni tijdens een zeer geslaagde bijeenkomst in de Witte Vosch (Utrecht). Vier inleiders spraken over het omgevingsrecht vanuit energierechtelijk perspectief en de inpassing van de energietransitie op decentraal niveau.
- In aansluiting op de uitspraken van de Raad van State van 29 mei 2019 over het Programma Aanpak Stikstof organiseerde de VMR een bijeenkomst op 4 juli. Vier deskundigen bespraken de uitspraken, mogelijke oplossingsrichtingen en visies over de toekomst van PAS en de natuur in Nederland.
- In september spraken vier inleiders over de concept-bundel over milieuproblemen in de landbouw tijdens een bijeenkomst in de Witte Vosch (Utrecht). Zeventien auteurs werkten aan deze VMR publicatie. De bundel biedt een overzicht van het juridisch kader voor de belangrijkste actuele milieuproblemen rond de landbouw, zoals de aanpak van de mestfraude, de stikstofproblematiek, de toelating en het gebruik van bestrijdingsmiddelen, de stand van de weidevogels en bodem- en waterkwaliteit. De bijdragen zijn toegespitst op de vraag hoe effectief bestaande regelgeving is met betrekking tot het beperken van de milieu-impact van de landbouw. De bundel verscheen in december 2019.
- Tijdens de VMR Leergang Geluid op 29 oktober 2019 bespraken vier inleiders de huidige geluidregels en de nieuwe regels voor geluid onder de Omgevingswet.
- De laatste bijeenkomst van 2019 was de VMR Praktijkdag 2019. Tijdens deze dag spraken twaalf deskundigen over het Activiteitenbesluit met een blik op de toekomst met de komst van het Besluit activiteiten leefomgeving onder de Omgevingswet.

De vereniging kent op dit moment twee werkgroepen die ook in 2019 bij elkaar kwamen. Naast deze activiteiten hebben diverse auteurs ook columns geschreven voor op de website.

Wij bieden u in dit jaarverslag een uitgebreid overzicht van alle activiteiten en de betrokkenen. U vindt hier ook het financieel jaarverslag over 2019.

Utrecht, augustus 2020

Valérie van 't Lam
Secretaris van de VMR

Natasja Teesing
Bureausecretaris van de VMR

VMR Verdiepingsbijeenkomst

Participatie in de energietransitie: overheidsbesluitvorming en windmolenparken

Datum:	13 februari 2019
Locatie:	The Colour Kitchen, Nieuwe Vaart
Kosten:	VMR leden gratis, niet-leden €45
Aantal sprekers:	1 spreker
Voorzitter:	Kars de Graaf, voorzitter VMR, adjunct-hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen
Aantal deelnemers:	23 deelnemers (22 VMR-leden, 1 niet-lid)

Online informatie over deze bijeenkomst

Op 25 oktober 2018 promoveerde **Sanne Akerboom** op een juridisch-politologisch proefschrift over de wijze waarop de overheidsbesluitvorming voor windmolenparken heeft plaatsgevonden. Zij bracht in kaart hoe de overheid sinds 2000 stelselmatig strengere doelstellingen voor wind op land heeft vast gelegd in beleidsdocumenten, welke vervolgens resulteerde in doelstelling voor 6.000 MW wind op land. Deze doelstelling wordt middels windzoekgebieden en inpassingsplannen verder uitgewerkt en gerealiseerd. In dit proces is sterke maatschappelijke weerstand ontstaan, in sommige gevallen zelfs extreem verzet. Sanne heeft in haar proefschrift geduid wanneer en op welke wijze burgers via inspraak hebben kunnen participeren in deze besluitvorming, waaruit bleek dat dit maar minimaal plaatsvond en deze participatie bijna nooit tot wijzigingen heeft geleid. Daar de overheid de discretionaire bevoegdheid heeft deze besluiten te nemen, is voor burgers participatie effectief beperkt. Omdat de energietransitie nog in grote mate moet plaatsvinden is draagvlak een belangrijk aandachtspunt. Daartoe doet Sanne enkele aanbevelingen in haar proefschrift.

Tijdens deze middag besprak Sanne Akerboom, werkzaam als onderzoeker bij de Universiteit Utrecht, haar proefschrift uitgebreid en ging in op vragen van de deelnemers.

Via de website van milieurecht.nl kunt u de samenvatting van haar proefschrift bekijken.

VMR Actualiteitendag

Datum:	21 maart 2019
Locatie:	Geertekerk, Utrecht
Kosten:	VMR leden €295, niet-leden €450
Aantal sprekers:	13 sprekers
Voorzitter:	Kars de Graaf, voorzitter VMR, adjunct-hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen
Postersessie:	2 posters
Aantal deelnemers:	182 deelnemers (176 VMR-leden, 6 niet-leden)

Online informatie over het programma en literatuurtips

Programma en sprekers:

*Actualiteiten bestuurs(proces)recht

Spreker: Hanna Tolsma, Rijksuniversiteit Groningen

* Wabo en omgevingsvergunning voor milieu

Spreker: Valérie van 't Lam, Stibbe

* Bodemverontreiniging en niet-genormeerde stoffen (ZZS)

Spreker: Edward Brans, Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn

* Europese ontwikkelingen

Spreker: Chris Backes en Andrea Keessen, Universiteit Utrecht

* REACH

Spreker: Pauline van Aardenne, Van der Feltz advocaten

* Handhaving

Spreker: Marleen Velthuis, NautaDutilh N.V.

* Waterrecht

Spreker: Jasper van Kempen, Rijkswaterstaat, Universiteit Utrecht

* Geluid in het omgevingsrecht

Spreker: Hanny Geerdink, zelfstandig milieujurist

* Milieueffectrapportage

Spreker: Marcel Soppe, Soppe Gundelach advocaten

* Afval

Spreker: Ron Laan, Van Diepen Van der Kroef Advocaten

* Natuurbeschermingsrecht

Spreker: Marieke Kaajan, ENVIR Advocaten

* Veehouderij en gezondheid omwonenden

Spreker: Paul Bodden, Hekkelman Advocaten

* Klimaatverandering en energietransitie: een rol voor de Omgevingswet

Spreker: Paul van der Lee, Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties

Postersessie:

The Programmatic Approach: Future Proof?

Lolke Braaksma, Rijksuniversiteit Groningen

Reguleren met een meldingsplicht

Wybrand van der Meulen, Rijksuniversiteit Groningen

VMR Scriptieprijs 2019

Dit jaar zijn er **veertien** scripties ingezonden. De jury vond alle scripties van hoog niveau. Veel scripties bevatten een originele invalshoek. De VMR dankt alle inzenders zeer hartelijk voor hun deelname. De jury heeft de scripties met veel interesse gelezen en koos een winnaar en kende aan een scriptie een eervolle vermelding toe.

WINNAAR

De winnaar is **Tim Hoogenberk**.

Zijn scriptie is getiteld: 'Saving Forests with Smart Contracts, Implementing the REDD+ mechanism under the Paris Agreement with blockchain-enabled smart contracts.'

Deze scriptie is geschreven bij Tilburg University.

De scriptie is te vinden op de website van de VMR.

EERVOLLE VERMELDING

Daarnaast kent de jury een eervolle vermelding toe aan de scriptie van **Ida Mae de Waal**.

Haar scriptie is getiteld: 'Het gebouwenpaspoort, een onderzoek naar de juridische mogelijkheden om op nationaal niveau een gebouwenpaspoort verplicht te stellen en de vormgeving van een potentiële nieuwe regeling.'

Deze scriptie is geschreven bij de Universiteit Utrecht.

De scriptie is te vinden op de website van de VMR.

De uitreiking van de scriptieprijs vond plaats tijdens de VMR Actualiteitendag 2019 op 21 maart 2019.

De jury van de VMR Scriptieprijs 2019 bestond uit:

- **Jonathan Verschuuren**, hoogleraar internationaal en Europees milieurecht, Universiteit van Tilburg
- **Harm Dotinga**, senior jurist bij Vogelbescherming Nederland
- **Wilco de Vos**, coördinerend juridisch adviseur, Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- **Chris Backes**, hoogleraar omgevingsrecht, Universiteit Utrecht

De juryleden zijn allen lid van het bestuur van de Vereniging voor Milieurecht. Na de eerste beoordelingsronde is Chris Backes uit de commissie gestapt. Dit ivm de selectie voor de tweede ronde van een scriptie waarbij Chris Backes de begeleider was. Harm Dotinga heeft diens plaats ingenomen.

VMR Leergang Afval**Wat doen Circulaire Economie en de nieuwe Kaderrichtlijn Afval met het afvalrecht?**

Datum:	11 april 2019
Locatie:	Beatrixgebouw, Jaarbeurs Utrecht
Kosten:	VMR leden €175, niet-leden €350
Aantal sprekers:	4 sprekers
Voorzitter:	Chris Backes, hoogleraar omgevingsrecht Universiteit Utrecht en bestuurslid VMR
Aantal deelnemers:	37 deelnemers (33 VMR-leden, 4 niet-leden)

Online informatie over de bijeenkomst.

Tijdens de middag spraken vier deskundigen over het afvalstoffenrecht en de betekenis daarvan bij de ontwikkeling van een circulaire economie. De recente wijzigingen van Europese (Kaderrichtlijn Afvalstoffen en andere) en nationale wetgeving en de actuele stand van zaken van de jurisprudentie werden behandeld.

Naast het wetgevingskader werd ingegaan op het beleidskader, zoals dat is opgenomen in het Landelijk Afvalbeheerplan 3 (LAP3). Ook werd daarbij aandacht besteed aan de transitie naar circulaire economie. De cursus gaf zicht op de consequenties van het juridisch kader en het beleid en daarnaast was er aandacht voor concrete vragen die spelen bij vergunningverlening en handhaving.

Programma en sprekers:*** Afvalstoffenrecht in een circulaire economie**

Sprekers: John Tieman en Sascha Grievink, Ministerie van I&W

*** LAP 3 en Leidraad Afvalstof of Product. Op naar de circulaire economie!**

Sprekers: Edward Brans, Pels Rijcken en Drooglever Fortuijn

*** Afval en de praktijk**

Sprekers: San Adelaar, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

VMR Themabijeenkomst
Participatie voor en na besluitvorming

Datum:	14 mei 2019
Locatie:	Beatrixgebouw, Jaarbeurs Utrecht
Kosten:	VMR leden gratis, niet-leden €85
Aantal sprekers:	5 sprekers
Voorzitter:	Kars de Graaf, voorzitter VMR, adjunct-hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen
Aantal deelnemers:	68 deelnemers (63 VMR-leden, 5 niet-leden)
Verslag:	L.S. Braaksma, B.R. Tadema, 'Participatie voor en na besluitvorming: inzichten uit de praktijk', <i>M en R</i> 2019-67

Online informatie over de bijeenkomst.

In de Omgevingswet, het Omgevingsbesluit en de (consultatieversie van de) Omgevingsregeling zijn de regels te vinden voor het waarborgen van de participatie, zoals regels over het doen van een kennisgeving en over de motiveringsplicht. De regels over participatie zijn opgenomen bij de wettelijke instrumenten: de omgevingsvisie (art. 10.7 Ob), het programma (art. 10.8 Ob), het omgevingsplan (art. 10.2 Ob), het projectbesluit (art. 5.47, 5.48 en 5.51 Ow en art. 5.2, 5.3 en 5.5 Ob), de omgevingsvergunning (art. 16.55 Ow en artikel 7.4 van de Omgevingsregeling). Het bevoegd gezag en de initiatiefnemer hebben veel vrijheid om eigen keuzes te maken voor de inrichting van het participatieproces. Vrijheid leidt tot verantwoordelijkheid, maar ook tot vragen. Bijvoorbeeld naar 'inspiratiegidsen', 'handreikingen', 'benchmarks', mogelijke (beleids)regels en maatwerk (zie ook Inspiratiegids Participatie Omgevingswet). En participatie van belanghebbenden in het proces van besluitvorming kan op verschillende manieren vormgegeven worden. Wanneer is er voldoende participatie, ook gelet op het toepasselijke internationale (Verdrag van Aarhus) en EU recht? Welke gevolgen heeft een gebrek aan participatie? Nadrukkelijk moet ook gedacht worden aan participatie na de besluitvorming, gedurende het proces van projectrealisatie en daarna. In hoeverre zijn burgers bijvoorbeeld ook inzetbaar bij de monitoring van milieugevolgen, bijvoorbeeld met behulp van de mobiele telefoon of anderszins? Op dit gebied is de technologie in ontwikkeling en kunnen burgers een waardevolle bijdrage leveren door gegevens te verzamelen.

Programma en sprekers:**Participatie in het licht van Aarhus**

Spreker: Ben Schueler, Universiteit Utrecht en Raad van State

Participatie in het huidige en toekomstige omgevingsrecht

Spreker: Henk Gierveld, Universiteit Utrecht en Ministerie van I en W

Ondermijnend bestuur, casus windpark Drentse veenkoloniën

Spreker: Herman Bröring, Rijksuniversiteit Groningen

Praktische participatie bij industrie

Spreker: Denise Bakker, Chemelot

Citizen Sensing from a legal standpoint

Spreker: Anna Berti Suman, Tilburg University

VMR-NeVER Themabijeenkomst
De energietransitie: milieurecht ontmoet energierecht

Datum:	18 juni 2019
Locatie:	De Witte Vosch, Utrecht
Kosten:	VMR leden gratis, niet-leden €85
Aantal sprekers:	5 sprekers
Voorzitter:	Kars de Graaf, voorzitter VMR, hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen en Nynke Geerts, advocaat Coupéry en bestuurslid NeVER
Aantal deelnemers:	39 deelnemers via VMR (35 VMR-leden, 4 niet-leden)
Verslag:	J.J. Karens & J.W.A. Lameijer, 'Energietransitie: milieurecht ontmoet energierecht', <i>M en R</i> 2019-73

Online informatie over de bijeenkomst.

Nederland zal de komende decennia flink inzetten op het verduurzamen van de energievoorziening. Een ontwikkeling die effect heeft op onze (fysieke) leefomgeving. Wet- en regelgeving moet dat proces niet hinderen, maar wel faciliteren en wellicht zelfs versnellen. Met het Kabinetsperspectief voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is een eerste inkijkje gegeven hoe we met de ruimte in Nederland willen omgaan. Het omgevingsbeleid voor elektriciteit, (groen) gas en warmte zal worden uitgezet in Regionale Energiestrategieën (RES) die decentrale overheden volgens het Ontwerp-Klimaatakkoord zullen opstellen.

In deze uitdaging komen het omgevingsrecht en het energierecht samen. Met de Omgevingswet wordt daarvoor bovendien een relevant toekomstig kader gecreëerd, met als belangrijk instrument het omgevingsplan. Hierin moeten straks alle regels over de fysieke leefomgeving die de gemeente voor haar grondgebied stelt, zijn opgenomen. De transitie naar een meer duurzame energievoorziening inclusief de vraag hoe te komen tot een gasloze omgeving maken daar deel van uit.

Hoe beïnvloeden energierecht en omgevingsrecht elkaar en wat kunnen de beide rechtsgebieden van elkaar leren? Deze en andere vragen stonden centraal tijdens een gezamenlijke ledenbijeenkomst van de Nederlandse Vereniging voor Energierecht (NeVER) en de Vereniging voor Milieurecht (VMR). Gerenommeerde sprekers lieten vanuit verschillende perspectieven hun licht schijnen op de gevolgen van de decentrale energietransitie voor de fysieke leefomgeving.

Programma en sprekers:*** Klimaatakkoord en omgevingsrecht vanuit energierechtelijk perspectief**

Spreker: Michelle de Rijke, Van der Feltz Advocaten

*** Omgevingsrechtelijke inpassing van de energietransitie op lokaalniveau: hoe maken we meters voor de Omgevingswet?**

Spreker: Jacco Karens, Instituut voor Bouwrecht

*** Lokale instrumentatie van de energietransitie onder de Omgevingswet**

Spreker: Paul van der Lee en Mathilde Koetsier, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

*** Vragen en wensen vanuit de praktijk**

Spreker: Jinny Moe Soe Let, Eneco

VMR Themabijeenkomst NU BEGINT HET PAS

Datum:	4 juli 2019
Locatie:	Beatrixgebouw, Jaarbeurs Utrecht
Kosten:	VMR leden gratis, niet-leden €85
Aantal sprekers:	4 sprekers
Voorzitter:	Valérie van 't Lam, Advocaat bij Stibbe en bestuurslid VMR
Aantal deelnemers:	149 deelnemers (122 VMR-leden, 27 niet-leden)
Verslag:	F.H. Damen, 'Nu begint het PAS!', Verslag van een VMR Themamiddag', <i>M en R</i> 2019.8, nr. 89, p. 591 – 595.

Online informatie over de bijeenkomst.

Op 29 mei jl. verschenen de langverwachte uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Volgens deze uitspraken mag het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet meer als toestemmingsbasis voor activiteiten worden gebruikt. Kortom: er is werk aan de winkel. Niet alleen voor de overheid, maar voor een ieder die beroepsmatig met het PAS in aanraking komt. Reden genoeg voor de VMR om voor het derde jaar op rij een aantal deskundigen aan het woord te laten over het PAS, de uitspraken en de gevolgen hiervan voor de praktijk. Na deze studiemiddag waren de deelnemers bekend met de inhoud van de uitspraken, de belangrijkste oplossingsrichtingen voor de praktijk en verschillende visies op hoe het verder moet met het PAS en de natuur in Nederland.

PROGRAMMA EN SPREKERS:

- * **Juridische analyse van de PAS-uitspraken**
Spreker: Ralph Frins, Radboud Universiteit Nijmegen
- * **Beschouwingen vanuit ecologisch perspectief**
Spreker: Roderick Groen, Provincie Zuid-Holland
- * **Wat zijn de directe gevolgen van de beide PAS-uitspraken?**
Spreker: Marieke Kaajan, ENVIR Advocaten
- * **Kunnen er nog Wnb-toestemmingsbesluiten worden verleend?**
Spreker: Marcel Soppe, Soppe Gundelach Advocaten
- * **Gedachtenwisseling over de toekomst**
- * **Vragen quickscan oplossingsrichtingen**

VMR Themabijeenkomst**Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen**

Datum:	26 september 2019
Locatie:	De Witte Vosch, Utrecht
Kosten:	VMR leden en leden Vereniging voor Agrarisch Recht gratis; niet-leden 85 Euro.
Aantal sprekers:	5 sprekers
Voorzitter:	Chris Backes, hoogleraar omgevingsrecht, Universiteit Utrecht
Aantal deelnemers:	94 deelnemers (83 VMR-leden, 11 niet-leden)
Verslag:	S. Putting, 'Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen', <i>M en R</i> 2019-104

Online informatie over de bijeenkomst.

Zeventien auteurs werkten aan een nieuwe VMR publicatie over milieu en landbouw. De bundel biedt een overzicht van het juridisch kader voor de belangrijkste actuele milieuproblemen rond de landbouw, zoals de aanpak van de mestfraude, de stikstofproblematiek, de toelating en het gebruik van bestrijdingsmiddelen, de stand van de weidevogels en bodem- en waterkwaliteit. De bijdragen zijn toegespitst op de vraag hoe effectief bestaande regelgeving is met betrekking tot het beperken van de milieu-impact van de landbouw. Daarnaast bekeken de auteurs of de situatie onder de Omgevingswet verbetert en of er eventuele andere verbeteringen nodig zijn, eventueel ook buiten de regelgeving. De bevindingen van de auteurs zijn op 26 september besproken tijdens deze VMR Themamiddag. Vier deskundige sprekers reageerden op de bundel, waarna ook de deelnemers in de zaal een bijdrage konden leveren. De resultaten van de bijeenkomst werden in de bundel verwerkt. Eind 2019 kwam de definitieve bundel uit.

PROGRAMMA EN SPREKERS*** Inleiding over achtergrond en doel van de bundel**

Spreker: Jonathan Verschuuren, hoogleraar internationaal en Europees milieurecht, Universiteit Tilburg
Spreker: Willem Bruil, bijzonder hoogleraar agrarisch recht, Rijksuniversiteit Groningen

*** Hoe kan de landbouw gezond worden voor mens en dier?**

Spreker: Anne-Marie Spierings, GS Provincie Noord-Brabant

*** Vragen en discussie***** Landbouw en omgevingsrecht**

Spreker: Annelies Freriks, advocaat ELEMENT advocaten

*** Twee noties over handhaving**

Spreker: Rob de Rijck, Openbaar Ministerie

*** Vragen en discussie**

VMR Leergang Geluid

Datum:	29 oktober 2019
Locatie:	De Witte Vosch, Utrecht
Kosten:	VMR leden en leden Vereniging voor Agrarisch Recht gratis; niet-leden 85 Euro.
Aantal sprekers:	4 sprekers
Voorzitter:	Cathine Knijff, bestuurslid VMR en werkzaam als advocaat Legal & Compliance Department bij Tata Steel
Aantal deelnemers:	55 deelnemers (47 VMR-leden, 8 niet-leden)
Verslag:	S. Putting, 'Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen', <i>M en R</i> 2019-104

Online informatie over de bijeenkomst.

Het wetsvoorstel Aanvullingswet geluid in de Omgevingswet is op 2 juli j.l. aangenomen door de Tweede Kamer. Het bevat de hoofdlijnen voor het nieuwe stelsel. Op 14 oktober is het ontwerp-Aanvullingsbesluit geluid Omgevingswet aan de Tweede Kamer gestuurd. De inleiders bespraken de huidige geluidregels uit hoofdstuk 11 van de Wet milieubeheer en de Wet geluidhinder. Daarnaast bespraken zij de nieuwe regels voor geluid in de Omgevingswet. De bijeenkomst was gericht op de uitvoeringspraktijk. Na de inleidingen is het nieuwe systeem aan de hand van praktijkvoorbeelden besproken. De verschillen met het huidige systeem kwamen daarbij ook aanbod. Er was veel ruimte voor discussie en het stellen van vragen.

PROGRAMMA EN SPREKERS:

- * **Geluid in de Omgevingswet**
Spreker: Nico Haselager, Infomil
- * **Normstelling: hoe is het nu en hoe gaat het veranderen?**
Spreker: Frank Elbers, dBvision
- * **Gezoneerde industrieterreinen onder de Omgevingswet**
Spreker: Rachid Benhadi, Hekkelman Advocaten
- * **Weg- en spoorweglawaai, huidige en nieuwe regels**
Spreker: Hanny Geerdink, zelfstandig juridisch adviseur

VMR Praktijkdag: Het Activiteitenbesluit en een blik op de toekomst

Datum:	29 november 2019
Locatie:	Beatrixgebouw, Jaarbeurs Utrecht
Kosten:	VMR leden €295; niet-leden €450.
Aantal sprekers:	12 sprekers
Voorzitter:	Kars de Graaf, voorzitter VMR, hoogleraar bestuursrecht en duurzaamheid, Rijksuniversiteit Groningen
Aantal deelnemers:	94 deelnemers (84 VMR-leden, 10 niet-leden)

Online informatie over de bijeenkomst.

Vanaf 2013 organiseert de Vereniging voor Milieurecht (VMR) om het jaar een VMR Praktijkdag. Dus ook in 2019. Op deze editie hoort u twaalf deskundige sprekers over de toepassing van het Activiteitenbesluit op specifieke deelterreinen met aandacht voor de toekomstige veranderingen met de komst van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) onder de Omgevingswet.

De onderwerpen die aan de orde komen zijn: energiebesparing, bodem, middelgrote stookinstallaties in het Activiteitenbesluit, toezicht en handhaving en (potentieel) zeer zorgwekkende stoffen. Verder aandacht voor vragen die spelen bij de relatie tussen Activiteitenbesluit en vergunning, externe veiligheid, geur, zorgplichten en water. In de loop van de dag is er ook nadrukkelijk(er) aandacht voor het toekomstige recht; in elk geval is aandacht voor het overgangsrecht van de Omgevingswet en in dat verband ook de zogenoemde 'bruidsschat'.

Na deze dag bent u op de hoogte van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van de wet- en regelgeving en de jurisprudentie rondom de toepassing van het Activiteitenbesluit en de veranderingen met de komst van het Bal onder de Omgevingswet.

PROGRAMMA EN SPREKERS:**Huidige wet- en regelgeving****Energiebesparing**

Spreker: Robert van der Velde, Plas Bossinade advocaten en notarissen

Bodem

Spreker: Gerrit van der Veen, AKD advocaten|notarissen|belastingadviseurs, Rijksuniversiteit Groningen

Implementatie Richtlijn middelgrote stookinstallaties in het Activiteitenbesluit

Spreker: Jan Jakob Peelen, Dentons Europe LLP

Toezicht en handhaving

Spreker: Jaap IJdema, Adriaanse Van der Weel Advocaten

(Potentieel) zeer zorgwekkende stoffen

Spreker: Willem Bosma, Van der Feltz advocaten

De relatie tussen het Activiteitenbesluit en de vergunning (incl OBM)

Spreker: Anna Collignon, Stibbe

Toekomstige wet- en regelgeving**Externe Veiligheid**

Spreker: Esther Broeren, ELEMENT advocaten

Geur

Spreker: Luurt Wildeboer, CMS Derks Star Busman (spreker was ivm ziekte afwezig)

Zorgplichten

Spreker: Valérie van 't Lam, Stibbe

Water (lozingen)

Spreker: Jasper van Kempen, Rijkswaterstaat en Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law

Overgangsrecht

Spreker: Simon Handgraaf, Ministerie van BZK / jurist bij Colibri Advies en FLO Legal

Bruidsschat

Spreker: Nicole Fikke, Ministerie BZK

Werkgroepen

* Werkgroep Mondiale Duurzaamheid

De VMR Werkgroep Mondiale duurzaamheid en recht richt zich op de vraag hoe het (milieu)recht een bijdrage kan leveren aan mondiale verduurzaming.

Leden:

Marga Robesin, Stichting Natuur en Milieu – voorzitter

Janneke Bazelmans, Ecorecht

Wybe Douma, TMC Asser Instituut

Marieke Koekkoek, KU Leuven

Steffen van der Velde, Steffen van der Velde Consultancy

De werkgroep kwam in 2019 twee keer bij elkaar. Twee leden van de werkgroep schreven in 2019 een column.

* Werkgroep Vergunningverlening, toezicht en handhaving

In de werkgroep Vergunningverlening, toezicht en handhaving bespreken de leden de ontwikkelingen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving, met name in verband met de toekomstige Omgevingswet. Uitgangspunt van de werkgroep is de bespreking van deze onderwerpen gericht op de praktijk. De werkgroep kwam in 2019 twee keer bij elkaar en sprak onder meer over de juridische sturingsmogelijkheden van de gemeente onder de Omgevingswet en over het omgevingsplan en de milieuregels.

Leden:

Sandra Anzion, Anzion juridisch advies

Gerda Bellomo-Dekker, Regionale uitvoeringsdienst Utrecht

Anne-Marie Burger, Omgevingsdienst West Holland

Monique van Dam, Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant

Corinne Eringfeld, Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Celeste de Krosse, Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant

Corinne van Neerven, DCMR

Bart Oortwijn, Combined Efforts

Gré Renne, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Petra Rosendaal, Omgevingsdienst Regio Nijmegen

Annelies Soons-de Meester, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Mustapha Tekfaoui, Omgevingsdienst Utrecht

Melissa Zee, Catch Legal

Publicatie

VMR Publicatie 2019-1 Milieu en Landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen

Een groep auteurs schreef sinds de zomer van 2018 aan een VMR Publicatie over Milieu en Landbouw.

De bundel geeft een overzicht van de belangrijkste actuele milieuproblemen rond de landbouw, toegespitst op de vraag hoe effectief bestaande regelgeving is met betrekking tot het beperken van de milieu-impact van de landbouw. Daarnaast bekijken de auteurs of de situatie onder de Omgevingswet verbeterd en of er eventuele andere verbeteringen nodig zijn, eventueel ook buiten de regelgeving. De bundel verscheen eind 2019 en de bevindingen van de auteurs zijn in 2019 tijdens de VMR Themamiddag van 26 september 2019 besproken.

Inhoudsopgave

1 Landbouw en milieu: hoe effectief is de regelgeving?

Auteur: Jonathan Verschuuren

2 Mest: (te) gefragmenteerd geregeld

Auteurs: Peter Mendelts en Kars de Graaf

3 De val van het Programma Aanpak Stikstof: van ontwikkelingsruimte naar ruim baan voor bron- en herstelmaatregelen

Auteur: Ralph Frins

4 Mestfraude: een groen criminologisch perspectief

Auteur: Toine Spapens

5 De juridische bescherming van boerenlandvogels

Auteurs: Harm Dotinga, Kees Bastmeijer, Arie Trouwborst en Arnold van Kreveld

6 Bescherming van natuur tegen effecten van landbouw via het ruimtelijk spoor

Auteur: Marieke Kaajan

7 De agrarische sector en de Wabo

Auteur: Maarten Verhoeven

8 Veehouderij en volksgezondheid in het kader van de omgevingsvergunning milieu

Auteur: Teun Verstappen

9 De Europese Gewasbeschermingsmiddelen Verordening

Auteur: Anne de Vries

10 Handhaving van voorschriften ten aanzien van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen

Auteur: Joost Rutteman

11 Landbouw en klimaatverandering: transitie naar klimaatslimme landbouw nog in de kinderschoenen

Auteur: Jonathan Verschuuren

12 Een onlosmakelijk maar kwetsbaar verband: landbouw en water

Auteurs: Frank Groothuijse en Marleen van Rijswijk

13 Bodem, landbouw en duurzaamheid

Auteur: Willem Bruil

COLUMNS

6 juni 2019

Titel: Wet zorgplicht kinderarbeid aangenomen!

Auteur: Marga Robesin, lid van de werkgroep Mondiale duurzaamheid en recht en werkzaam bij de Stichting Natuur en Milieu

6 juni 2019

Titel: Flexibiliteit versus rechtszekerheid, een les voor het omgevingsplan

Auteur: Regina Koning, juridisch adviseur en eigenaar van Koning Bouw&Gebiedsontwikkeling

3 juli 2019

Titel: Landbouw en milieuwetgeving: hoe verder?

Auteur: Jonathan Verschuuren, hoogleraar internationaal en Europees milieurecht, Tilburg University

1 november 2019

Titel: **Wolven doden om ze te beschermen? Het mag, maar niet zomaar**

Auteur: Arie Trouwborst, universitair hoofddocent milieurecht Tilburg University

4 december 2019

Titel: **Op weg naar een internationaal Verdrag Bedrijven & Mensenrechten – Nederland en EU, toon meer ambitie!**

Auteur: Janneke Bazelmans, lid van de werkgroep Mondiale duurzaamheid en recht en werkzaam bij Milieudefensie als sr inhoudelijk medewerker Klimaatrechtvaardigheid & Bossen.

4 december 2019

Titel: **Het benutten en beschermen van het omgevingsrecht**

Auteur: Wilco de Vos, werkzaam als coördinerend juridisch adviseur bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en tevens bestuurslid VMR.

Korte verslagen

L.S. Braaksma, B.R. Tadema, 'Participatie voor en na besluitvorming: inzichten uit de praktijk', *M en R* 2019-67.

J.J. Karens & J.W.A. Lameijer, 'Energietransitie: milieurecht ontmoet energierecht', *M en R* 2019-73.

Mr. F.H. Damen, 'Nu begint het PAS!', *M en R* 2019/89.

S. Putting, 'Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen', *M en R* 2019-104.

Website

Op de website is algemene informatie over de VMR te vinden, over het bestuur en de geplande activiteiten, maar ook een archief met informatie over de in het verleden gehouden bijeenkomsten en activiteiten. Daarnaast publiceert de VMR regelmatig publicaties en kunnen (bestuurs)leden via een blog/column schrijven over een speciaal onderwerp.

De website is ook in 2019 goed bezocht. De leden van de VMR kunnen zich via de website online inschrijven voor bijeenkomsten, werkgroepen kunnen via een besloten pagina informatie delen en ook hun eigen gegevens (adres, werkgever) bijhouden.

Voor de analyse van het gebruik van de website maakt het systeem voor ledenadministratie, boekhouding en websitebeheer (E-Captain) gebruik van Google Analytics.

Nieuwsbrief

De leden van de VMR ontvingen in 2019 gemiddeld maandelijks een nieuwsbrief met daarin de aankondigingen van activiteiten, vacatures en verdere mededelingen.

In 2019 zijn 12 Nieuwsbrieven aan de leden verzonden.

Er zijn 6 vacatures via de website geplaatst en 2 aankondigen van activiteiten door andere organisaties. Voor deze vermeldingen heeft de VMR een vergoeding ontvangen.

Ledenaantal

Per 31 december 2019 bedroeg het aantal leden: **651** (aantal leden met persoonlijk lidmaatschap: 626, studentleden: 7, gepensioneerden: 18).

Het aantal organisaties met een collectief lidmaatschap bedroeg **56**.

Er is sprake van een lichte toename van het aantal leden.

Per 31 december 2018 bedroeg het aantal leden: **635** (aantal leden met persoonlijk lidmaatschap: 614, studentleden: 6, gepensioneerden: 15).

Het aantal organisaties met een collectief lidmaatschap bedroeg **51**.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde in 2019 op 28 januari, 3 juni en op 7 oktober.

Algemene ledenvergadering

Op 14 mei 2019 vond de algemene ledenvergadering plaats.

Als voorzitter trad op: de heer prof. mr. K.J. (Kars) de Graaf, voorzitter van de VMR.

Sinds het voorjaar van 2019 staan alle VMR-boekjes online.

De penningmeester wordt gedechargeerd over 2018.

De leden herbenoemen als lid van de kascommissie mevrouw mr. M.J. (Ina) Kraak (Unie van Waterschappen) en als nieuw lid wordt benoemd de heer mr. M. Tekfaoui (Omgevingsdienst Regio Utrecht).

Als bestuurslid werd herbenoemd:

- de heer H.W. de Vos (Ministerie van BZK).

Als nieuwe bestuursleden werden benoemd:

- mw. mr. M. (Marleen) Velthuis (NautaDutilh),

- mr. H.M. (Harm) Dotinga (Vogelbescherming);

- mr. M.J.H.M. (Maarten) Verhoeven (Rechtbank Oost-Brabant).

Als penningmeester werd benoemd:

- mr. H.M. Dotinga (Harm) (Vogelbescherming).

De volgende bestuursleden traden af:

- de heer mr. L. (Lucas) Oost Lieveense (Digitale Checklisten);

- de heer mr. J. (Joost) Rutteman (Habitat advocaten)

Bureau

In 2019 werkten op het bureau:

Natasja Teesing – bureausecretaris

Els Kolling – administratief medewerker

Het bureau van de vereniging is gevestigd in Utrecht. De vereniging huurt kantoorruimte in een bedrijfsverzamelgebouw samen met de Stichting Natuur en Milieu, de Natuur en Milieufederatie van Utrecht en de Stichting de Noordzee.

Praktische gegevens VMR

Bezoekadres: Arthur van Schendelstraat 600
3511 MJ UTRECHT

Postadres: Postbus 1578
3500 BN UTRECHT

Telefoon: 030-2312221

E-mail: info@milieurecht.nl

Website: www.milieurecht.nl

ING: NL17INGB0001966098

KvK: 40479669

Jaarrekening 2019

Voorwoord penningmeester

ALGEMEEN

De Vereniging voor Milieurecht heeft een goed jaar achter de rug. In 2019 hebben wij negen bijeenkomsten georganiseerd over uiteenlopende onderwerpen en een projectgroep realiseerde een mooie publicatie met bijdragen van een groot aantal leden.

Het kennisnetwerk bloeide meer dan vorige jaren vanwege de actuele ontwikkelingen rondom energietransitie en het Programma Aanpak Stikstof. Het aantal leden is in 2019 licht gestegen, alsmede het aantal instellingen met een collectief lidmaatschap. De opbrengsten van deelname aan de bijeenkomsten was flink hoger dan verwacht. De kosten voor de bijeenkomsten zijn daarom ook hoger dan begroot in verband met hogere kosten voor de catering.

De kosten voor de publicaties zijn hoger uitgevallen dan begroot. Begin 2019 zijn er kosten gemaakt voor het digitaliseren van de hele VMR-reeks. De hele reeks is nu op de website geplaatst. Eind 2019 verscheen de VMR-publicatie over 'Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen'. Hoewel deze publicatie alleen als pdf is verschenen, zijn de kosten toch hoger dan begroot. Het bestuur heeft de zeventien auteurs ieder een gedrukt exemplaar aangeboden.

Exploitatie jaar 2019

Het jaar 2019 wordt afgesloten met een voordelig saldo van €20.290.

Financiële positie per 31 december 2019

Per eind 2019 heeft de vereniging een eigen vermogen van €262.319. Met deze omvang van het eigen vermogen is door de vereniging voldoende reserve opgebouwd om in haar bestaan te voorzien als subsidie-onafhankelijke organisatie. Zo is er voldoende reserve om negatieve resultaten gedurende enige tijd op te vangen.

Mr. H.M. Dotinga, LL.M. – penningmeester

Penningmeester van de Vereniging voor Milieurecht

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 (Na resultaatverdeling)

	31 december 2019	31 december 2018
<u>ACTIVA</u>		
Materiële vaste activa:		
Inventaris/computers	p.m.	p.m.
Vorderingen/overlopende posten:		
Debiteuren	3.589	2.269
Overige vorderingen/overlopende activa	3.347	567
	6.936	2.836
Liquide middelen	279.893	252.654
TOTAAL	286.829	255.490

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 (Na resultaatverdeling)

	31 december 2019	31 december 2018
<u>PASSIVA</u>		
Eigen vermogen:		
Algemene reserve	262.319	242.029
Voorziening:		
Jubileum	4.000	2.000
Schulden korte termijn:		
Crediteuren	6.931	1.938
Loonheffing	3.833	3.778
Pensioenpremies	2.309	1.179
Overige schulden	2.566	808
Overlopende passiva	4.871	3.758
	20.510	11.461
TOTAAL	286.829	255.490

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2019

	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Werkelijk 2018
<u>BATEN</u>			
Contributies/collectief lidmaatschap	61.730	59.055	59.640
Actualiteitendag, bijdrages en sponsoring	49.420	39.895	46.155
Praktijkdag	28.845	18.350	0
VMR Leergang	16.675	14.000	4.250
Studiedagen	3.790	2.000	4.690
Overige inkomsten (incl.rente)	6.800	3.150	1.547
	167.260	136.450	116.282
<u>LASTEN</u>			
Loonkosten	74.185	73.142	68.690
Overige personele kosten	5.992	9.000	6.229
Huisvestingskosten	4.288	4.600	4.241
Bureau- en organisatiekosten	10.084	9.437	7.843
Studiedagen/werkgroepen/publicaties	21.776	11.430	4.798
Actualiteitendag	15.289	14.391	13.116
Praktijkdag	9.267	8.550	0
Leergang	4.089	5.400	1.969
Reservering jubileum	2.000	2.000	2.000
	146.970	137.950	108.886
RESULTAAT	20.290	-1.500	7.396

Doorkijk naar 2020

24 januari	Het Urgenda-arrest: analyse en vooruitblik
5 maart	VMR Verdiepingsbijeenkomst Effectieve handhaving ter bescherming van de leefomgeving
26 maart	VMR Actualiteitendag 2020
15 mei	VMR Excursie Tata Steel
28 mei	VMR Leergang Natuur
9 juni	Omgevingsverordeningen: ontwikkelingen, trends en gevolgen (Wordt de provincie groener?)

Begin 2020 is deze planning voor de eerste helft van 2020 opgezet. Vanwege de coronacrisis zijn alle geplande activiteiten vanaf 15 maart echter afgelast. De activiteiten zullen indien mogelijk in een later stadium alsnog worden aangeboden.

Vernieuwde programmering

2 juli	Webinar Zoönosen en milieurecht (eerste in een reeks over
1 oktober	VMR Actualiteitendag 2020
8 oktober	Dag van de Omgevingswet
8 oktober	VMR Leergang Natuur

VMR Publicatie 2020 – verschijningsdatum oktober 2020
Titel: 2030 - Het juridische instrumentarium voor mitigatie van klimaatverandering, energietransitie en adaptatie in Nederland

Bijlage Overzicht publicaties VMR

Verschenen vanaf 1982:

- De herziene Hinderwet (1982)
- De aansprakelijkheid voor milieuschade (1983)
- De evaluatie van de Wet algemene bepalingen Milieuhygiëne (1983)
- Deregulering, toegespitst op de basisvergunning en de integrale vergunning (1983)
- Bodembescherming in het landelijk gebied (1984-1)
- Het EEG-milieurecht (1984-2)
- De Wet chemische afvalstoffen (1984-3)
- Rechtsbescherming in de milieuwetgeving (1985-1)
- Grensoverschrijdende rechtsbescherming (1985-2)
- WABM Algemene regels en vergunningenstelsel voor inrichtingen (1985-3)
- Wet geluidhinder (1986-1)
- De Wet bodembescherming (1986-2)
- Waterbeheer en milieubeheer (1986-3)
- Afvalstoffenwet (1987-1)
- Voorontwerp Hoofdstukken Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (1987-2)
- Strafrechtelijke handhaving van milieurecht (1987-3)
- Civielrechtelijke aansprakelijkheid voor milieuschade (1987-4)
- AMvB's op grond van artikel 2a van de Hinderwet (1988-1)
- De uitvoering van EG-milieurichtlijnen, toegespitst op milieugevaarlijke stoffen (1988-2) - Grondwaterbeheer (1988-3)
- De Natuurbeschermingswet (1988-4)
- Kostenverhaal bij (water)bodemsanering (1989-1)
- Juridische en bestuurlijke consequenties van het Nationaal Milieubeleidsplan (1989-2)
- Grensoverschrijdende milieuwetgeving Europeesrechtelijke, internationaalrechtelijke en nationaalrechtelijke aspecten (1989-3)
- Afvalstoffenbeleid (1990-1)
- Vrijwillige of willekeurige sanering van (bedrijfs)terreinen? (1990-2)
- Milieubescherming: privaatrecht of publiekrecht?, waarin opgenomen selectie milieujurisprudentie 1987-1990 (1990-3)
- Het juridische en financiële instrumentarium van het NMP-plus (1990-4)
- Artikel 21 Interimwet bodemsanering (1990-5)
- Bedrijfsinterne milieuzorg (1991-1)
- Het Plan van aanpak Schiphol (1991-2)
- Risico-aansprakelijkheid voor milieuschade (1991-3)
- Rechtsbescherming in het milieurecht (1991-4)
- Gebiedsgericht milieubeleid (1992-1)
- Bestrijdingsmiddelenwet (1992-2)
- De rol van het recht bij een duurzame ontwikkeling (1992-3)
- Inbouw hoofdstuk bodemsanering in de Wet bodembescherming (1992-4)
- Het milieustrafrecht nader beschouwd (1993-1)
- Gedoogrecht(spraak) (1993-2)
- Flora- en Faunawet (1993-3)
- Waste Prevention (1993-4)
- Openbaarheid van milieurelevante bedrijfsgegevens (1993-5)
- De Algemene wet bestuursrecht in haar betekenis voor het milieurecht (1994-1)
- Naar een nieuwe Natuurbeschermingswet (1994-2)
- De terugtrekkende overheid (1994-3)
- Ecotax en andere financiële instrumenten in het milieurecht (1994-4)
- Produktgericht milieurecht (1995-1)
- Deregulering (1995-2)
- Strafrechtelijke aanpak van grensoverschrijdende milieucriminaliteit, cap. selecta (1995-3) - Bodemsanering (1995-4)
- Europese milieurechtspraak (1996-1)

- Europese milieurechtspraak, verslag ledenvergadering (1996-2)
- Stad en Milieu (1996-3)
- Afstemmingsregelingen in de Wet milieubeheer (1996-4)
- Landbouw en milieu (1996-5)
- Afval: provinciaal, landelijk of Europees probleem? (1997-1)
- Gemeentelijk milieubeleid (1997-2)
- Jurisprudentie Milieurecht 1996 (1997-3)
- Bedrijfsinterne milieuzorg en vergunningverlening 'Is het gras groener bij de burens?' (1997-4)
- Internationaal milieurecht in Nederland: De consequenties van het internationale milieurecht voor de nationale rechtspraak (1998-1)
- Water: ontwikkelingen in (inter)nationale regelgeving en beleid (1998-2)
- Jurisprudentie Milieurecht 1997 (1998-3)
- (Nb. 1998-4 is niet verschenen).
- Functiegerichte bodemsanering (1998-5)
- Jurisprudentie milieurecht 1998 (1999-1)
- Artikel 95 EG-Verdrag: De (on)mogelijkheden voor lidstaten om af te wijken van geharmoniseerd EG-beleid (2000-1)
- Bouwstoffenbesluit (2000-2)
- Interregionale handhavingssamenwerking (2000-3)
- Gemeenten en de Vogel- en Habitatrichtlijn (2000-4)
- Meldingenstelsel Wet milieubeheer (2000-5)
- Europees en internationaal natuurbeschermingsrecht in Nederland (2001-1)
- Landbouw en milieu (2001-2)
- Bestrijdingsmiddelen (2001-3)
- Duurzaam ondernemen en regelgeving (2001-4)
- De positie van derden-belanghebbenden bij nieuwe instrumenten in het milieurecht (2001-5)
- Omgaan met risico's in het milieu- en ruimtelijke ordeningsrecht (2001-6)
- Europees en internationaal natuurbeschermingsrecht (verslag studiemiddag) (2001-7)
- De beoordeling van milieugeschillen door de bestuursrechter (2002-1) Preadviezen
- Lokale milieuhinder (2002-2)
- Milieu en de fundamentele herziening van de WRO (2002-3)
- De beoordeling van milieugeschillen door de bestuursrechter (verslag studiemiddag) (2002-4)
- Over de grenzen van het milieurecht (2003-1)
- Milieuaansprakelijkheid (2003-2)
- Handhaving van milieurecht vanuit Europees perspectief (2003-3)
- Flora- en faunawet (2004-1)
- Emissiehandel (2004-2)
- De toekomst van de m.e.r. (2004-3)
- Ruimtelijke inrichting en handhaving op de Noordzee (2004-4)
- Herijking milieuregelgeving (2005-1)
- IPPC: in wetgeving en praktijk (2005-2)
- Regeling inzake luchtkwaliteit; Nederland op slot? (2006-1)
- Waarborgen in het milieurecht; actuele ontwikkelingen in besluitvormingsprocedures en rechtsbescherming (2006-2)
- Externe veiligheid (2006-3)
- Klimaatverandering en rechtsontwikkeling anno 2005 (2006-4)
- De omgevingsvergunning; de toepassing in de praktijk (2006-5)
- Modernisering algemene regels Wet milieubeheer (2006-6)
- Milieu en Luchtvaart (2007-1)
- De nieuwe Waterwet (2007-2)
- Agrarisch milieurecht (2007-3)
- Nederlandse milieuriichtlijnen en beste beschikbare technieken (2007-4)
- Aan de grenzen van de milieuvergunning (2007-5)
- Klimaatverandering en de rol van het milieurecht (2007-6)
- Ontwikkelingen in het Europees milieustrafrecht (2008-1)
- Interbestuurlijk toezicht in het omgevingsrecht (2008-2)
- Wie beschermt het natuurbeschermingsrecht? (2008-3)
- De nieuwe Wet ruimtelijke ordening en de bescherming van natuur en milieu (2008-4)

- Juridische aspecten van klimaatverandering (2009-1)
- Europees milieurecht in de Lage Landen (2009-2)
- Bij twijfel (niet) doen (2009-3)
- Wabo: antwoorden op praktijkvragen (2010-1)
- Natuur(lijk) met recht beschermd: bouwstenen voor een effectieve en hanteerbare natuurbescherming (2010-2)
- Het dilemma van de Noordzee: intensief gebruik én het grootste natuurgebied van Nederland (2011-1)
- Naar aansprakelijkheid voor (de gevolgen van) klimaatverandering? (2012-1)
- Milieurecht in ontwikkeling; Jubileumbundel 30 jaar VMR (2012-2)
- De toekomst van het milieurecht: eenvoudig beter (2012-3)
- Duurzame gebiedsontwikkeling: over mogelijke vormen van regulering en de rol van aanbesteding (2013-1)
- Duurzame handel in juridisch perspectief (2014-1)
- Milieubescherming in het omgevingsplan (2016-1)
- Met recht naar een circulaire economie (2017-1)
- Milieuproblemen in de landbouw: falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen (2019-1)